

Dariusz Świsulski: Gabriel Narutowicz – inżynier i naukowiec

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, Gabriel Narutowicz, namówiony przez Ignacego Mościckiego, przyjechał na stałe do kraju w 1920 roku. Po objęciu teki ministra robót publicznych podejmował szereg działań związanych z odbudową kraju, budową obiektów hydrotechnicznych i elektryfikacją, zajmował się budową dróg i mostów oraz budynków użyteczności publicznej. W ten sposób przyczynił się do szybkiego rozwoju Polski po wielu latach zaborów – pisze Dariusz Świsulski w „Teologii Politycznej Co Tydzień”: „1922. Oblicze polskiej stąsis?”.

W tych dniach wspominamy wydarzenia, które miały miejsce 100 lat temu w Warszawie. 9 grudnia 1922 roku na pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej został wybrany Gabriel Narutowicz. 11 grudnia został zaprzysiężony, 14 grudnia Naczelnik Państwa Józef Piłsudski uroczyście przekazał mu władzę. Zaledwie pięć dni po zaprzysiężeniu, 16 grudnia Narutowicz został zamordowany przez zamachowca w gmachu warszawskiej Zachęty. Wszyscy pamiętamy prezydenta zabitego po kilku dniach pełnienia urzędu. Jednak nie wszyscy znają jego wcześniejsze osiągnięcia zawodowe. Zanim został politykiem, dał się poznać jako wybitny inżynier hydrotechniki, budowniczy wielu elektrowni wodnych na całym świecie, profesor Politechniki w Zurychu. Wspominając tego wybitnego Polaka i tragiczne wydarzenia sprzed stu lat, przypomnijmy jego osiągnięcia zawodowe.

Gabriel Narutowicz urodził się 29 marca 1865 roku w Telszach na Żmudzi w postępowej rodzinie szlacheckiej. Po ukończeniu niemieckiego gimnazjum klasycznego w Lipawie na Łotwie, w 1884 roku podjął studia na Wydziale Fizyko-Matematycznym na uniwersytecie w Petersburgu. Jednak ze względu na gruźlicę płuc, musiał przerwać studia i w 1886 roku wyjechał na leczenie do Szwajcarii.

Po rocznym pobycie w Davos podjął studia na Wydziale Inżynierii Politechniki w Zurychu – Eidgenössische Technische Hochschule. W czasie studiów zaangażował się w działalność polityczną, pomagając prześladowanym przez władze rosyjskie rodakom. Po wydaniu przez władze carskie nakazu aresztowania, została dla niego zamknięta możliwość powrotu do Imperium Rosyjskiego.

Po ukończeniu studiów w 1891 roku rozpoczął działalność inżynierską, podejmując pracę w biurze budowy linii kolejowej St. Gallen-Zug. W latach 1892–1895 pracował w St. Gallen przy budowie wodociągów i kanalizacji. Po otrzymaniu obywatelstwa szwajcarskiego w 1895 roku został kierownikiem sekcji regulacji Renu.

Prace nad poważnymi projektami hydrotechnicznymi umożliwiła współpraca z biurem inżyniera Louisa Kürsteinerja w St. Gallen. Kürsteiner był doświadczonym inżynierem, pracował m.in. przy budowie Kanału Panamskiego. Narutowicz z czasem został kierownikiem firmy, później jej współwłaścicielem. Uczestniczył w latach 1898–1900 w projektowaniu elektrowni wodnej Kubel na rzece Urnäsch w pobliżu St. Gallen. Po zasileniu jej wodą z rzeki Sitter była w tamtym czasie jedną z najważniejszych elektrowni wodnych Szwajcarii. W latach 1905–1908 kierował budową

elektrowni wodnej Andelsbuch w paśmie górskim Bregencki Las w zachodniej Austrii, gdzie zastosowano nowatorski pomysł Narutowicza wykorzystania rezerwowego zbiornika wodnego.

Od 1908 roku Gabriel Narutowicz prowadził w Zurychu biuro hydrotechniczne, które projektowało i nadzorowało budowę kilkunastu elektrowni wodnych. Brał udział jako ekspert w wyjazdach do Finlandii, Portugalii, Niemiec, Francji, Algieru i Turcji. W 1911 roku badał możliwości budowy obiektów hydrotechnicznych na rzekach Podkarpacia, w tym na Dunajcu.

*Narutowicz mawiał, że inżynier
doznaje takiej przyjemności, jaką
ma Bóg, dokonuje wielkich dzieł,
tworzy jeziora, przekształca góry*

Narutowicz
uczestniczył w
budowie elektrowni
Refrain we Francji,
Monthey w kantonie
Wallis w Szwajcarii,
Montjovet na rzece

Dora Baltea we Włoszech, Buitreras na rzece Guadiaro w Hiszpanii. Do jednego z największych obiektów, ze względu na moc generatorów, należy budowana w latach 1917–1920 elektrownia Mühleberg na rzece Aare w pobliżu Berna, jedna z największych i najnowocześniejszych elektrowni wodnych w tamtym czasie na świecie. Niezwykle ciekawymi obiektami realizowanymi na podstawie projektów Narutowicza były zasilane wodą z alpejskich lodowców elektrownie Handeek i Oberhasli w Alpach. Niestety do realizacji tych projektów doszło już po jego śmierci. Narutowicz mawiał, że inżynier doznaje takiej przyjemności, jaką ma Bóg, dokonuje wielkich dzieł, tworzy jeziora, przekształca góry.

Równoległe z pracą inżynierską, w latach 1907–1919 Gabriel Narutowicz był profesorem w swojej macierzystej uczelni – Eidgenössische Technische Hochschule w Zurychu. Kierował Katedrą Budownictwa Wodnego i prowadził wykłady. W latach 1913–1920 zajmował stanowisko dziekana Wydziału Inżynierii Budowlanej. Był dobrym pedagogiem, studenci wysoko oceniali jego wykłady. Jednak nie należał do profesorów przejawiających dużą aktywność na polu naukowym, nie prowadził badań i eksperymentów. Jego działalność naukowa związana była z praktyką, realizowanymi projektami, a publikacje na tej podstawie przygotowywane były ze współpracownikami.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, Gabriel Narutowicz, namówiony przez Ignacego Mościckiego, przyjechał na stałe do kraju w 1920 roku. Po objęciu teki ministra robót publicznych podejmował szereg działań związanych z odbudową kraju, budową obiektów hydrotechnicznych i elektryfikacją, zajmował się budową dróg i mostów oraz budynków użyteczności publicznej. W ten sposób przyczynił się do szybkiego rozwoju Polski po wielu latach zaborów. Był ministrem w rządach kilku premierów: Władysława Grabskiego, Wincentego Witosa, Antoniego Ponikowskiego.

W czerwcu 1922 roku Narutowicz objął tekę ministra spraw zagranicznych, a 9 grudnia tego roku na posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego został wybrany pierwszym w historii Rzeczypospolitej Polskiej prezydentem. 16 grudnia 1922 roku Gabriel Narutowicz został zamordowany w gmachu warszawskiej Zachęty przez fanatyka politycznego.

Ze względu na pamięć o działalności Gabriela Narutowicza, pierwszy polski prezydent został patronem powołanej w 1992 roku Akademii Inżynierskiej w Polsce. Misją Akademii jest m.in. wspieranie rozwoju nowoczesnych

technologii i przedsiębiorczości innowacyjnej oraz transferu technologii do praktyki gospodarczej. W 2002 roku Akademia powołała Kapitułę, która przyznaje medal im. Prof. Narutowicza osobom szczególnie zasłużonym dla rozwoju techniki polskiej, kształcenia kadr inżynierskich i technicznych, wdrażania nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych w Polsce i na świecie.

Dariusz Świsulski

Foto: NAC / Domena publiczna